

N:o 181.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen angående rätt för jordägare att inlösa till statsverket indragna hospitalsräntor m. m.; gifven Stockholms slott den 26 mars 1909.

Under åberopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att besluta:

1:o) att de jämlikt nådiga brefvet den 12 maj 1876 från hospitalen till statsverket indragna och utgående räntor, kronotionde och öfriga nedanomförmälda afgälder af hemman och lägenheter skola, där så ej redan skett, omsättas i penningar efter nedan angifna grunder samt för hvarje fastighet i kronans räkenskaper sammanföras till en summa under benämning *indragen hospitalsränta*;

2:o) att för omsättning af ränta, kronotionde och den såsom ersättning för äckor och dagsverken bestämda spannmålsafgift skola i tillämpliga delar gälla föreskrifterna i nådiga kungörelsen den 11 maj 1855, angående de uti ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling, och nådiga förordningen den 23 juli 1869, angående förändring af grundräntor och kronotionde; dock att till grund för omsättning af räntepersedeln smör inom Malmöhus län skall läggas medelvärdet emellan de tvenne medelpris å sagda persedel, som erhållas dels af de i Malmö hospitals räkenskaper för åren 1834—1837 debiterade pris, sammanlagda med markegångsprisen för åren 1838—1853, och dels af 1853—1862 årens markegångspris;

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 1 Saml. 1 Afd. 132 Häft.

3:o) att de i ved eller torf bestämda afgälder omsättas, veden efter medeltalet af 1866—1875 årens markegångspris å bokved med beräkning af en famn till fyra lass samt torfven efter ett värde af 2 kronor 25 öre lasset;

4:o) att denna omsättning, om hvilken kammarkollegium har att gå i författning, skall tillämpas från och med år 1910;

5:o) att ägare af hemman eller lägenhet, hvaraf utgår indragen hospitalsränta, må friköpa sig från skyldigheten att utgöra sådan ränta medelst inbetalning till statsverket af ett belopp, motsvarande räntans kapitalvärde, beräknadt efter fem procent: börande anbud om inlösen ske hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som, sedan uträkning af lösesumman blifvit sökanden meddelad och beloppet däraf i behörig ordning till länsstyrelsen inbetalts, föranstaltar om behörig anteckning i jordeboken och anmäler förhållandet hos kammarkollegium;

6:o) att i aflösning, som i nästföregående moment omförmåles, ej innefattas hospitalsränta, som belöper på tiden, innan lösesumman till länsstyrelsen inbetalts;

7:o) att jordägare, som vid framställandet af anbud om inlösen därom gör förbehåll, må amortera lösesumman under loppet af sex år med lika belopp årligen; och skall för sådant fall den fastigheten åliggande hospitalsräntan nedsättas med en sjättedel årligen från och med året näst efter det, under hvilket första afbetalningen å lösesumman skall utgå;

8:o) att, där sådan amortering af lösesumman påkallas, det åligger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att i samband med uträkningen af lösesumman upprätta plan öfver amorteringen och däraf föranledda räntenedsättningar samt att ej mindre föranstalta därom att de årliga amorteringarna varda särskildt för sig debiterade, indrifna och redovisade i sammanhang med kronouppbörden än äfven tillse att, så snart amortering guldits, behörig anteckning om räntenedsättning göres i jordeboken och anmälan därom sker hos kammarkollegium;

9:o) att, om den bestämda amorteringen icke varder i behörig tid erlagd, anbudet om inlösen skall hafva förfallit och den fastigheten åliggande indragna hospitalsräntan fortfarande utgå, med iakttagande af den nedsättning, som på grund af redan inbetald amortering må hafva vidtagits; samt

10:o) att de medel, som genom ifrågavarande aflösning inflyta, må, i likhet med köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Carl Swartz.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26
mars 1909.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern LINDMAN,
Statsråden: PETERSSON,
 HEDERSTIERNA,
 HAMMARSKJÖLD,
 SWARTZ,
 grefve HAMILTON,
 grefve EHRENSVÄRD,
 MALM,
 LINDSTRÖM.
 NYLANDER,

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Swartz anförde härefter:

*Ang. rätt för
jordägare att
inlösa till stats-
verket indragna
hospitälräntor
m. m.*

I skrifvelse den 14 maj 1899 har Riksdagen gjort framställning angående rätt för jordägare att inlösa till statsverket indragna hospitalsräntor m. m. och i sådant afseende till en början anført, hurusom i en vid 1899 års Riksdag väckt motion framhållits, att de afgifter, som från f. d. hospitalshemman utginge och, hvad anginge åtminstone de i Kristianstads län befintliga, årligen påfördes desamma under titel »f. d. hospitalsfondens inkomster», vore otidsenliga och besvärliga beskattningar, som borde afskaffas, och att detta borde kunna ske därigenom, att ägarne till de hemman, som vore belastade med

omförmälda besvär, erhöle rättighet att mot erläggande af visst belopp, motsvarande det efter skälig procent kapitaliserade värdet af medelafgiften för vissa år, befria sina fastigheter från ifrågavarande onus, därvid lämpligt syntes vara, att lösesumman finge erläggas antingen på en gång eller, därest fastighetsägaren det önskade, genom afbetalningar under vissa år.

Med anledning häraf har Riksdagen i sin ifrågavarande skrifvelse uttalat, att Riksdagen i anslutning till den åsikt, som numera gjort sig gällande inom Riksdagen, att föräldrade skatteförhållanden borde, så vidt ske kunde, ordnas, ansåge önskligt, att de ifrågavarande från f. d. hospitalshemman utgående särskilda utskylder måtte kunna aflösas och därigenom upphöra. Dessa utskylder syntes vara af samma natur som frälseskatteräntor, men i olikhet med dem inginge de till statsverket, hvarigenom möjlighet förefunnes för kronan att med räntegifvarne träffa öfverenskommelse om deras aflösning. Då emellertid före beslut om en sådan aflösning erfordrades en närmare utredning i ämnet, anhöll Riksdagen, att Kungl. Maj:t behagade låta utreda, huruvida och under hvilka villkor de från f. d. hospitalshemman utgående, till statsverket indragna frälseräntor och andra afgälder skulle kunna af vederbörande jordägare inlösas, samt därefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill förhållandena kunde föranleda.

Öfver denna Riksdagens framställning har kammarkollegium den 30 december 1904 afgifvit infordradt underdånigt utlåtande med förslag till erforderliga åtgärder och bestämmelser för åvägabringande af den i Riksdagens skrifvelse omförmälda aflösning af ifrågavarande utskylder, därvid kollegium tillika öfverlämnat upprättade tabellariska förteckningar öfver de hemman, hemmansdelar och lägenheter, från hvilka utskylder af ifrågavarande slag utgå, upptagande jämväl beloppen af samma utskylder, uträknade, där de efter markegång utgöras, efter 1899 års markegångsvärden.

Därefter har jämväl statskontoret, på grund af nådig befallning, den 31 december 1906 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet.

Innan jag öfvergår till en närmare redogörelse för nu afgifna förslag rörande sättet och villkoren för den ifrågasatta aflösningen, torde till en början en kortfattad historik öfver de förhållanden, under hvilka hospitalen uppburit ifrågavarande utskylder, samt en öfversikt af dessas beskaffenhet och natur samt sättet för deras utgående vara på sin plats; och tillåter jag mig härvid i hufvudsak följa den af kammarkollegium lämnade utredningen.

Historik.

Redan under katolska tiden funnos flerstädes i riket, merendels inom klostren, hospital, hvarest till understöd och vård mottogos fattiga, sjuka, lytta och sådana, som till följd af ålder och bräcklighet icke kunde sig själfva försörja. Vid afskaffandet af klostren blefvo deras till kronan indragna hemman och inkomster af tionde i många fall anslagna till hospitalen, hvilka äfven sedermera af kronan erhöillo betydliga anslag i kronotionde, räntor och jord. Flera fastigheter och räntor tillfölo ock genom donationer af enskilde hospitalen, hvarförutom dessa stundom förvärfvade jord genom arfsrätt efter affidna hospitals-hjon, genom återgång af skatteförsålda hemman, som blifvit utom börd afyttrade, och genom köp.

Jämlikt kammarkollegii cirkulärbref den 10 december 1724 och nådiga förordningen den 11 december 1766 angående hospitals- och barnhusinrättningen i riket skulle hospitalen tillhöriga hemman och lägenheter i jordeboken bibehållas vid den jordnatur, hvarunder de vid donationstiden upptogos. De af kronan till hospitalen skänkta hemman skulle sålunda i jordeboken införas under kronotitel och de af frälsemän skänkta under frälsetitel. Ett mindre antal hospitalen tillhöriga hemman funnos äfven upptagna under skattetitel, men beträffande några af dessa torde detta förhållande hafva berott därpå, att någon förändring i jordeboken icke skett, sedan hospital inlöst jordäganderätten till ett förut skattesåldt hemman och således blifvit ägare till både jord och ränta, vid hvilket förhållande hemmanet icke bort för skatte i jordeboken antecknas utan rätteligen skolat under kronotitel återföras, ehuru med åtnjutande af samma förmåner som frälsehemman i allmänhet.

Den omständigheten att hospitalshemman i jordeboken upptogos i kronokolumn föranledde icke någon inskränkning i hospitalens fullkomliga dispositionsrätt öfver hemmanen och de af dem utgående räntor, dock hafva i afseende å åtskilliga hemman de i mantalsräntan ingående halfva boskaps- och halfva skjutsfärdspenningarna samt af en del hospitalshemman i Skåne halfva termins- och salpeterskatten varit kronan behållna. Hospitalen ansågos därför ifrån äldre tider äga sina hemman i allmänhet under full frälsefrihet, hvilket förhållande äfven bekräftades i den första allmänna författningen rörande hospitalsväsendet eller nådiga förordningen om hospitals- och barnhusinrättningarna i riket den 11 april 1763, i hvars 3 art. 4 § förklarades, att *hospitalen innehade sina fastigheter under frälsemannarätt.*

Enligt nådiga förordningen om skatteköp den 19 september 1723 fingo hospitalshemman, för såvidt de icke i anseende till belägenheten voro omistlige för det hospital, hvarunder de hörde, när vederbörande

föreståndare, som ägde dispositionen däröfver, sådant åstundade och funne nyttigt och med kammarkollegi samtycke samt med villkor, att räntan genom förmedling ej förminskades utan snarare förbättrades, för vederbörande hospitals räkning till skatte försäljas å auktion emot köpeskilling, hvilken, likasom den vid försäljningen bestämda räntan, skulle tillfalla hospitalet för att till dess nytta och gagn användas, men skulle skattebref å de försålda hemmanen af kammarkollegium utfärdas.

I afseende å skatteförsäljning af de skånska hospitalshemmanen medgafs sedermera genom nådiga brefvet den 7 oktober 1766 — med bibehållande af förbudet mot skatteförsäljning af de för hospitalens behof oundgängliga — att dessa hemman finge åt åborna till skatte försäljas med villkor att för de hemman, som enligt jordeboken utgjorde afrad eller räntor i spannmål, erlades i skatteköpeskilling åtta års räntor, uträknade efter tio års markegångsmedelpris från och med år 1753 till och med år 1762, och att för de hemman, som efter jordeboken betalade räntan i penningar, erlades fjorton års räntor i skatteköpeskilling, med rätt dock för de få åbor, hvilkas hemman vore så svaga, att de tarfvade förmedling, att erhålla något lindrigare villkor samt att vid åboombyten skulle af de förra hemmanen betalas ett års ränta och af de senare två års räntor i stället för städja, hvarjämte hospitalen, som fortfarande skulle åtnjuta den hemmanen åliggande dagsverksskyldighet eller därför bestämd lösen, jämväl borde förbehållas årligen af hvarje slättbohemman ett lass torf och af hvarje skogbohemman ett lass ved.

Med tillämpning af omförmälda föreskrifter fortgingo skatteköpen af hospitalshemman, intill dess alla skatteköp genom nådiga brefvet den 28 oktober 1773 inställdes. Väl upplifvades ånyo 1723 års skatteköpsförordning genom nådiga förordningen den 21 februari 1789, men ej långt därefter förbjödos genom nådiga brefvet den 7 december 1796 skatteköp af alla ad pios usus anslagna hemman, hvilket förbud, med undantag för vissa Danviks hospital tillhöriga hemman, sedermera varit i afseende å hospitalshemmanen gällande.

Då hospitalen, såsom ofvan nämnts, ägde sina hemman under frälsemannarätt och således innehade både jord och ränteäganderätten till hemmanen, kommo hospitalen genom hemmanens försäljande till skatte, därvid räntan förbehölls hospitalen, att gent emot skatterättsinnehafvarne intaga en *frälseränteägares rätt*. De frälseräntor, som sålunda tillförsäkrades hospitalen och sedermera ingingo till allmänna hospitalsfonden, voro i allmänhet olika de hemmanen vid donationen

påförda räntor, hvilka, ehuru de då eftergåfvos och sedermera icke till kronan utgjordes, fortfarande kvarstodo i jordeboken såsom anordnade det hospital, till hvilket hemmanen blifvit skänkta. De vid skatteförsäljning af hospitalshemman betingade räntorna, hvilka ofta voro högre än hemmanens gamla räntor, äfvensom den ersättning för äckor och dagsverken samt för skyldigheten att till hospitalen leverera ved eller torf, som vid dylika försäljningar betingats, voro, såsom frälserräntor i allmänhet, icke upptagna i kronans jordeböcker och räkenskaper; och de under senare tider angående omsättning och förenkling af kronans räntor utfärdade författningar, nämligen nådiga kungörelsen den 11 maj 1855 och nådiga förordningen den 23 juli 1869, afse icke ifrågasvarande af skattesålda hospitalshemman utgående afgifter.

I nådiga förordningen den 11 december 1766 föreskrefs, att en viss procent af all hospitalens och barnhusens årliga inkomst skulle ingå till en stående fond under disposition af den för dessa inrättningar förordnade gemensamma öfverdirektion. Efter det öfverinseendet öfver hospitalen och barnhusen år 1787 öfverflyttats på det då inrättade serafimerordensgillet, ställdes denna allmänna hospitals- och barnhusfond under nämnda gilles förvaltning. I sammanhang med indragning af öfverflödiga hospital och inskränkning af dessa anstalters antal till endast några få centralhospital, blefvo de särskilda hospitalens fonder med vissa undantag småningom öfverförda till den allmänna fonden, ur hvilken sålunda kostnaderna för hospitalens underhåll kommo att bestridas. Allmänna hospitals- och barnhusfondens inkomster utgjordes, förutom af statsanslag, af följande titlar: hemmansräntor, krono- och kyrkotionde, arrendemedel, hyresmedel och tomtören, kollekt- och armbössemedel, arfs- och kvarlåtenskapsmedel samt privata donationer.

*De fastigheter,
af hvilka
ifrågasvarande
utskylder utgå.*

De utskylder, hvilka afses i Riksdagens skrifvelse, utgå af hemman, hemmansdelar och lägenheter inom *Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Gottlands, Kristianstads* och *Malmöhus* län.

De flesta af berörda fastigheter hafva å särskilda tider blifvit från hospitalen till skatte försålda med förbehåll, såvidt angår de inom Kristianstads och Malmöhus län belägna, att åborna skulle, såsom orden i de af kollegium utfärdade skattebrefven lyda, »fullgöra de skyldigheter med städja, körslor och dagsverken, torf och ved med mera, som kungl. brefven af den 30 april 1766, om domkyrko hemman, samt den 7 oktober samma år, om hospitals- och barnhushemman, innehålla och föreskrifva»; dock hafva i ett fåtal fall sådana hemman försålts till skatte, utan att i kollegii skattebref intagits förbehåll om skyldighet för åborna att till vederbörande hospital utgöra körslor och dagsverken m. m.; hvar-

jämte torde böra anmärkas att koncepten till skattebrefven å en del skånska f. d. hospitalshemman icke kunnat i kollegii arkiv igentfinnas, samt att kollegii protokoll i några af dessa fall icke innehålla någon upplysning, huruvida sådant förbehåll, som nyss omförmålt, uttryckligen gjorts vid dessa hemmans skatteförsäljning.

Vidare utgå utskylder af ifrågavarande slag af en del *frälseegendomar*. Af dessa hafva emellertid några ej varit i hospitalens ägo, utan allenast den af dem utgående räntan genom arf, gåfva, köp eller testamente tillfallit sådan inrättning, i följd hvaraf dessa räntor uppenbarligen äro att anse såsom rena frälsekatteäntor.

Då för dessa räntor, af kammarkollegium ifrågasättes en särskild lösningsgrund torde det tillåtas mig här lämna en specificerad uppgift rörande de egendomar, af hvilka de utgå. Dessa äro enligt kollegii utredning följande:

Räntor, tillfallna hospital genom arf, gåfva, köp eller testamente.

1:o) i *Södermanlands län*, säteriet 2 mantal *Lida n:o 1* i Åkers socken och härad, af hvilket en årlig ränta af 600 daler kopparmynt blifvit genom testamente den 1 februari 1710 af säteriets dåvarande ägare Johan von Westphal skänkt till Strängnäs hospital och lektorerna vid Strängnäs gymnasium med förklarande att hälften däraf eller 300 daler kopparmynt skulle af hospitalet och den andra hälften af lektorerna få efter hans och hans anhörigas död under evärdlig äganderätt årligen åtnjutas, hvarefter donators änka den 2 juli 1742 och den 15 maj 1745 icke blott förnyat denna donation utan äfven till förmån för hospitalet och gymnasiet däruti gjort den ändring, att dessa inrättningar skulle genast efter hennes död äga uppbära omförmålda ränta, som ock, till den del densamma tillfallit hospitalet, sedermera utgått, efter 1766 års myntförändring med 16 riksdaler 32 skillingar och, jämlikt serafimerordensgilletts utslag den 23 december 1805, från och med år 1803 med 33 riksdaler 16 skillingar banko eller i nu gällande mynt 50 kronor;

2:o) i *Kronobergs län*, $\frac{1}{8}$ mantal af hemmanet *Vare Södra Södregård n:o 8*, om $\frac{1}{2}$ mantal, i Blädinge socken och Allbo härad. Räntan af denna hemmansdel har enligt räkenskaperna för Växjö hospital tillfallit hospitalet genom arf efter ett år 1804 afidit hospitalshjon och belöper sig enligt köpebref af år 1705 till 5 daler silfvermynt, motsvarande 1 riksdaler 32 skilling banko eller i nu gällande mynt 2 kronor 50 öre, hvilken ränta ej förekommer i 1871 års jordebok för länet; samt

3:o) i *Malmöhus län*,

a) hemmanet $\frac{9}{16}$ mantal *Lilla Tvären n:o 2* i Hedeskoga socken och Herrestads härad. Enligt anteckningar i 1800 års jordebok öfver

de hospitalen i riket tillhöriga hemman och lägenheter samt 1825 års jordebok för länet har från detta hemman, som angifves lyda under säteriet Bergsjöholm, för Malmö hospitals räkning genom köp i början af 1700-talet förvärfvats ordinarie räntan, utgörande 2 tunnor 13¹/₂ kappar korn; och

b) hemmanen ³/₄ mantal *Axeltofta n:o 1*, förut benämndt Tofta n:o 12, och ⁵/₈ mantal *Tofta n:o 15* i Tofta socken och Rönnebergs härad, hvilka hemmans jordeboksräntor blifvit, enligt anteckning i 1800 års hospitalsjordebok, åren 1585 och 1664 donerade till Landskrona numera indragna hospital.

Till aflösning ej
ifrågakommande afgifter.

Slutligen torde i detta sammanhang jämväl böra anmärkas, att från hospitalen indragna afgälder äfven påhvila tvenne *kronoegendomar*, nämligen ⁵/₂₄ mantal af det enligt skattebref den 20 juli 1772 från Kristianstads numera indragna hospital till skatte försålda hemmanet *Kylen n:o 1*, om ¹/₂ mantal, i Visseltofta socken och Västra Göinge härad af Kristianstads län, hvilken hemmansdel enligt nådigt beslut den 28 augusti 1891 blifvit för statsverkets räkning inköpt till kronopark, samt lägenheten *Vä n:o 17* i Vä socken och Gärds härad af samma län, hvilken lägenhet mot städja och årlig afgift innehafves under utsocknefrälsehemmanet *Vä n:o 36*, äfvensom *tomter och jordar inom åtskilliga städer*.

Beträffande afgälden å kronohemmansdelen n:o 1 *Kylen*, kan densamma, då jord- och ränteägarerätten blifvit i kronans hand förenade, uppenbarligen icke blifva föremål för aflösning; och lärer sådan icke heller kunna ifrågakomma i afseende å de af lägenheten *Vä n:o 17* utgående afgifter, hvilka torde vara att anse såsom arrende och förty böra utgå intill dess lägenheten vare sig genom köp förvärfvats från kronan eller ock återgått till kronans fria disposition.

I fråga om nyssberörda inom åtskilliga städer i form af *tomtören eller jordskyld* utgående afgifter har kollegium, då dessa, hvilka enligt 1899 års kronoräkenskaper med ett sammanlagdt belopp af 227 kronor 91 öre utgått inom städerna Uppsala, Norrköping, Söderköping, Vadstena, Linköping, Visby, Malmö, Lund, Landskrona, Ystad och Västerås, till sin natur icke kunna anses likställda med nu ifrågavarande s. k. hospitalsräntor, helst desamma i allmänhet utgå af jord, som endast med besittningsrätt från hospitalen upplåtits, ansett den föreliggande frågan icke beröra samma å stadsjord hvilande utskylder.

Utskyldernas
särskilda slag.

Hvad härefter angår de särskilda slagen af ifrågavarande utskyl-
der, så utgöras de af:

a) *jordboksränta*, hvvari, såvidt densamma ej förvandlats och om-satts till bestämd penningränta, ingå *dels* penningar, *dels* persedlarne råg, korn, hafre, smör, rågmjöl, och kornmjöl, *dels ock*, inom Uppsala län, dagsverken, årliga hästar och en kungshäst;

b) *hemmantalsränta*, som, utom hvad angår Uppsala län, i de hos kollegium uppgjorda förteckningarna sammanförts med jordboksräntan under titeln ränta, penningar, och hvvari ingå *dels* penningar, *dels ock* inom nämnda län spannmål, hö, halm, dagsverkspenningar, saltpeterhjälp, brukshjälp, ekekörsel, rustkammarhjälp, boskapspenningar och skjutsfärdspenningar;

c) *kronotionde*;

d) *ersättning för befrielse från skyldigheten att till hospitalen utgöra äckor och dagsverken in natura*;

e) *ersättning för befrielse från skyldigheten att till hospitalen leverera ved eller torf*;

hvilka under d) och e) omförmälda afgifter utgå af f. d. hospitals-hemman och lägenheter i Kristianstads och Malmöhus län; samt

f) *halmstädja* inom sistnämnda två län, hvilken jämte de i jordeboksräntan ingående penningar sammanförts med hemmantalsräntan till en summa under titeln ränta, penningar.

I afseende å naturen af dessa utskylder är vidare att märka följande: *Utskyldernas natur.*

A. *Räntan och kronotionden.*

Vid granskning hos kollegium af de till följd af nådiga kungörelsen den 5 oktober 1871 upprättade förteckningar öfver till statsverket genom nådiga förordningen den 23 juli 1869 indragna ränte- och kronotiondeanslag i Kristianstads och Malmöhus län anmärktes, att de räntor och den kronotionde af Kristianstads numera indragna hospitals samt Malmö hospitals och Lunds domkyrkas till skatte försålda hemman och lägenheter, som uti jordeböckerna upptoges såsom hospitalen och domkyrkan anordnade, blifvit i det förra länet till statsverket indragna men i det senare med få undantag icke.

I anledning häraf förklarade kollegium i skrifvelse till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län den 26 oktober 1874 att, när hospitalens och domkyrkans rätt till sagda räntor och kronotionde grundade sig på hemmanens och lägenheternas af ålder åtnjutna frihet från utskylder till kronan och således vore att anse *räntorna lika med frälseräntor* eller kyrkolandgillan, hvilka senare, enligt hvad kollegium i allmänhet föreskrifvit, borde endast inom kolumn i jordboken upptagas, samt *kronotionden såsom sådan, hvilken under enskild äganderätt innehades*, och hvarpå stadgandena i förordningen den 23

juli 1869 icke vore, enligt hvad däri uttryckligen sades, tillämpliga, ifrågavarande räntor och kronotionde inom Kristianstads län icke hade bort till statsverket indragas utan endast inom kolumn i jordeboken kvarstå; på grund hvaraf kollegium förordnade, att desamma skulle från förteckningarna utgå.

B. Ersättningen för äckor och dagsverken.

Från äldre tider ålåg det hvarje till de skånska hospitalen hörande hemman, hvilket i anseende till sin aflägsenhet eller af andra orsaker icke var hofveri- eller arbetsskyldigt, att till hospitalet utgöra körslor och dagsverken in natura. Dessa äckor och dagsverken bestämdes sedermera till 4 öke- och 4 drängedagsverken af hvarje helt hemman.

Genom nådiga brefven den 30 april och den 7 oktober 1766 stadgades, att för dessa dagsverken skulle, därest de icke behöfde för hospitalet utgöras in natura, erläggas 9 daler silfvermynt för helt mantal och i förhållande därtill af mindre hemman, samt att denna dagsverksskyldighet skulle fortfara eller den bestämda lösen därför utgifvas äfven efter det hemmanen blifvit till skatte försålda.

På anmodan af serafimerordensgillet läto Konungens befallningshafvande i Kristianstads och Malmöhus län höra åborna å de till Malmö hospital och Kristianstads indragna hospital hörande hemman, huruvida de för befrielse från skyldigheten att utgöra äckor och dagsverken in natura ville åtaga sig att, i stället för erlagda äcke- och dagsverkspenningar 1 riksdaler 24 skilling banko af hvarje helt mantal, årligen betala värdet af 1 $\frac{1}{2}$ tunna korn, motsvarande 9 kubikfot 4,5 kannor eller 2,4731 hektoliter, efter markegångspris för hvarje helt hemman och i förhållande därefter för mindre hemmantal. Sedan åborna dels vid för ändamålet utlysta sammanträden förklarar sig villiga att härpå ingå och dels härom gjort ansökning hos ordensgillet, förklarade ordensgillet genom särskilda beslut den 4 april och den 9 juli 1822, den 21 januari och den 13 augusti 1823 — hvilket sistnämnda beslut på underdåniga besvär af åtskilliga hemmansägare den 24 november 1824 blef af Kungl. Maj:t fastställt — samt den 13 oktober 1824, att ordensgillet läte bero vid åbornas erbjudanden och lämnade bifall till deras ansökning. I följd häraf har ersättningen för befrielse från detta onus därefter med få undantag utgjorts med berörda spannmålsafgift.

C. Ersättningen för ved eller torf.

Enligt generalguvernören, grefve Otto Wellingks resolution den 21 september 1697 skulle de hospitalsbönder i Skåne, som ej biträdde med arbete vid hospitalsgården och ej vore skyldiga till hofveri, utan

vore afläggse boende, köra till hospitalet ett lass bränneved af hvarje fjärdedels hemman eller gifva därför två mark; och stadgades genom nådiga brefvet den 7 oktober 1766, att hospitalen skulle vid hemmanens försäljande till skatte förbehållas att årligen erhålla af hvarje »slättbohemman» ett lass torf och af hvarje »skogsbohemman» ett lass ved.

Beträffande skyldigheten att utgifva ersättning för ved och torf torde böra anmärkas, att Kungl. Maj:t i nådig resolution den 31 maj 1856 på underdåniga besvär angående vedränta till Kristianstads f. d. hospital af åtskilliga från detsamma till skatte försålda hemman ej funnit skäl göra ändring i ett af kollegium den 12 november 1855 meddeladt utslag, hvarigenom kollegium, med förklarande att det lass ved, hvilket till följd af nådiga brefvet den 7 oktober 1766 och de utfärdade skattebrefven de hos kollegium då klagande hemmansägare vore pliktiga för sina å skogsbygden belägna hemman årligen erlægga, *icke vore en del af den hemmanen åliggande, hospitalet anslagna jordeboks- eller hemmantalsräntan*, utan utgjorde *en särskild utöfver hemmanens ränta vid skatteförsäljningen betingad naturaprestation eller afgift*, funnit skäligen hänvisa frågan om skyldigheten att utgöra sagda vedränta till domstols pröfning.

D. Halmstädjan.

Denna endast i Skåne förekommande afgift lärer hafva tillkommit redan under danske konungen Fredrik den andres tid och utgick hvarjt sjunde år. För afgiftens beräkning har någon annan grund icke kunnat igenfinnas än generalguvernören grefve R. von Aschebergs den 24 oktober 1681 meddelade instruktion, enligt hvilken den utgått med olika belopp i olika fögderier, hvartill orsaken skall hafva varit, att den med progressiv tillökning lämpats efter tiondekvantiteten för hvarje socken, men i allmänhet beräknats till 4 skillingar 6 runstycken banko för hvarje tunna råg och korn samt 2 skillingar 3 runstycken banko för hvarje tunna hafre.

Sedan Kungl. Maj:t, med gillande af Rikets Ständers i skrifvelse den 20 augusti 1851 gjorda framställning, genom nådigt bref den 11 maj 1855 angående uppgörande af förslag till formulär för nya jordeböcker samt andra med ränteförenkligen sammanhängande frågor förordnat, att halmstädjan, sedan utrönt blifvit, huru mycket hvarje hemman i medeltal af 21 år erlagt, skulle upphöra emot det, att hvad i medeltal för ett år belöpte tillades penningräntan, är berörda afgift numera att hänföra till ränta och torde således vara af samma beskaffenhet som frälseskatteräntor; och har halmstädjan, hvilken före år 1855 icke varit fördelad på hvarje särskildt hemman eller lägenhet utan i

stället debiterats i en summa för hela socknen och äfven socknevis erlagts, jämlikt kollegii beslut den 10 april 1861 och den 15 april 1863 blifvit fördelad på de särskilda hemmanen och lägenheterna.

Innan jag härefter öfvergår till redogörelsen för sättet för ifrågasvarande utskylders utgående, anser jag mig böra erinra om innehållet af det beslut, hvarigenom utskylderna indrogos till statsverket, och i sammanhang därmed vidröra vissa af myndigheterna till följd af indragningen vidtagna eller ifrågasatta åtgärder.

Indragningen till statsverket.

Genom nådiga brefvet den 12 maj 1876 angående förändrad organisation af öfverstyrelsen för hospitalen förordnade Kungl. Maj:t med Riksdagens bifall, bland annat,

att serafimerordensgilletts befattning med hospitalen i riket såväl som med allmänna hospitalsfonden skulle med ingången af år 1877 upphöra;

att med vissa angifna undantag alla hospitalens fastigheter, frälseräntor och andra afgälder af fast egendom äfvensom öfriga tillgångar skulle från samma tid indragas till statsverket;

att inseendet öfver och vården om hospitalens fasta egendom, med undantag af de hus, tomter och lägenheter, som vore för dessa sjukvårdsanstalters omedelbara ändamål till begagnande upplåttna, skulle öfvertagas af kammarkollegium, som ägde att i underdånighet föreslå de åtgärder, hvilka i fråga om hospitalshemmans upptagande i jordeböckerna eller eljest kunde finnas erforderliga;

att med uppbörden af och redovisningen för hospitalsfondens till statsverket indragna inkomster skulle förhållas, på sätt som i afseende på statens inkomster af enahanda slag i allmänhet vore eller blefve stadgadt; samt

att vederbörande myndigheter ägde vidtaga de för verkställighet af omförmälda beslut nödiga åtgärder.

Utskyldernas redovisning i kronoräkenskaperna.

Till följd häraf föreskref statskontoret i en den 28 februari 1877 till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länen aflåten cirkulärskrifvelse, att, med undantag af arrenden af hospitalens till statsverket indragna fasta egendomar, alla andra till hospitalsfonden dittills ingående, jämväl till statsverket indragna inkomster skulle för år 1877 och framgent såsom extra uppbörd under särskild titel, »*f. d. hospitalsfondens inkomster*», i kronoräkenskaperna upptagas och redovisas.

Skatteregleringskommitténs förslag om undantagande från grundskatteafskrifningen.

Uti sitt den 13 september 1882 afgifna underdåniga betänkande med förslag till grundskatternas afskrifning hade skatteregleringskommittén hemställt om undantagande från afskrifningen af hospitalens

med ingången af år 1877 till statsverket indragna frälseräntor och andra afgälder af fast egendom; till stöd hvarför anförts, att dessa räntor och afgälder, som jämlikt nådiga brefvet den 12 maj 1876 med ingången af år 1877 indragits till statsverket, utginge dels af hemman och lägenheter, hvilka i de flesta fall i äldre tider antingen anvisats af Sveriges konungar eller skänkts af enskilde och som innehades i allmänhet under full frälsefrihet oberoende af deras natur enligt jordeboken, och dels af egendommar, som på grund af nådiga förordningen den 19 september 1723 angående skatteköp blifvit på auktion sålda till skatte, därvid undantagits räntor samt ersättning för äckor och dagsverken äfvensom för skyldigheten att till hospitalen leverera ved och torf, hvilka alla räntor och afgälder ej antecknats i kronans jordeböcker och uppenbarligen ägde egenskapen af frälseräntor af frälse-skattenatur.

Häremot erinrade kammarkollegium uti den 9 november 1882 till Kungl. Maj:t afgifvet underdånigt utlåtande att, om än kunde sägas, att ifrågavarande räntor och afgälder tillkommit på lika sätt som frälse-skatteäntor och såsom sådana äfven utgjordes, collegium dock ansåge en väsentlig skillnad förefinnas mellan dessa båda slags räntor därutinnan, att frälse-skatteäntorna vore i enskild mans hand, hvarföre de från föreskrifterna i kungörelsen den 11 maj 1855 och förordningen den 23 juli 1869 om räntors omsättning och förenkling blifvit undantagna, men f. d. hospitalsräntorna däremot vore till statsverket indragna, hvadan och då det genom nådiga brefvet den 11 maj 1855 och kollegii kungörelse den 1 juni samma år i fråga om framdeles skeende skattdäggningar, samt återopade förordningen den 23 juli 1869 blifvit medgifvet, att vid skattdäggning räntan finge förvandlas till ny ränta efter enahanda beräkningsgrund, som för de äldre räntornas förvandling blifvit fastställd, och sedermera omsättas i penningar efter beräkning af medelvärdet mellan 1834—1853 årens medelpris samt 1862 års medelmarkegångspris och med detta värde framdeles utgöras, enahanda medgifvande ej skäligen borde förvägras i afseende på de från hospitalen indragna räntorna och afgälderna i de fall, då de icke allaredan utginge i kontanta penningar, genom hvilken åtgärd de ock skulle komma i samma ställning som räntorna å vanliga skatteköpta kronohemman; och om afskrifning af dessa senare utan hinder af köpeaftalet medgäfvdes, syntes det med samma fog kunna ifrågasättas, att äfven hospitalens f. d. räntor och afgälder blefve afskrifna.

Emellertid hade hos collegium ifrågasatts, huruvida icke de från hospitalen till statsverket indragna räntepersedlar borde till penningar förvandlas, i anledning hvaraf kammaradvokatfiskalsämbetet, hvars ytt-

Kammaradvokatfiskalsens förslag till räntepersedlarnas förvandling i penningar.

rande härutinnan infordrades, i memorial den 21 mars 1884 afgaf förslag till sådan förvandling.

I berörda memorial anförde advokatfiskalsämbetet:

a) *beträffande persedeln bokved,*

att markegångstaxorna för Malmöhus län icke upptoge »ett lass bokved» utan »en famn bokved» men att, då i Hallands län ett lass bokved beräknades motsvara $\frac{1}{6}$ famn, enahanda uppskattning äfven för Malmöhus län torde för det ifrågakomna ändamålet anses lämplig; samt att något medelmarkegångspris å persedeln bokved icke funnes, men att medelpriset af markegången därå under litt. A. för åren 1853—1862 lämpligen kunde ersätta det förra; hvadan och då medelpriset å en famn bokved för åren 1834—1853 utgjorde 15 kronor 95 öre och för åren 1853—1862 22 kronor 20 öre samt medium af dessa båda belopp 19 kronor 7 öre, ämbetet hemställde, huruvida icke *ett lass bokved i Malmöhus län* skulle kunna omsättas i penningar med en sjättedel af sistberörda belopp eller *3 kronor 18 öre*; samt

att markegångstaxorna för Kristianstads län, inom hvilket persedeln bokved äfven förekomme, upptoge »ett lass bokved» endast för åren 1858—1883, men de tidigare årens taxor från och med år 1834 däremot »en famn bokved», i betraktande hvaraf och då det syntes med billighet öfverensstämmande, att samma beräkningssätt tillämpades för Malmöhus och Kristianstads län, ämbetet hemställde, huruvida icke omsättningen af ifrågavarande persedel inom sistnämnda län lämpligen kunde ske efter beräkning af medelvärdet emellan medelpriset å en famn för åren 1834—1853, utgörande 15 kronor 42 öre, och medelpriset för åren 1853—1862 efter litt. A. i taxorna, utgörande 17 kronor 82 öre, eller således efter ett värde af 16 kronor 62 öre, samt att alltså en sjättedel af sistberörda belopp eller *2 kronor 77 öre* finge utgöra grund för omsättning till penningar af ett lass bokved inom Kristianstads län;

b) *beträffande persedeln torf,*

att densamma icke funnes införd i Malmöhus läns markegångstaxor men däremot i Kristianstads läns markegångstaxor för åren 1834—1853, i anledning hvaraf och då årspris under litt. A. för tioårsperioden 1853—1862 saknades i båda länen, ämbetet föresloge, att såsom grund för omsättningen af *ett lass torf i såväl Malmöhus som Kristianstads län* måtte få tagas medium af medelpriset å ett lass torf i Kristianstads län för åren 1834—1853 eller 1 krona 47 öre och af det uti Malmö hospitalsräkenskaper för åren 1853—1862 upptagna lösningspris eller

2 kronor 25 öre, hvilket medium af berörda sammanlagda belopp utgjorde 1 krona 86 öre;

c) *beträffande persedeln smör i Malmöhus län*, utgående från f. d. hospitalshemmanet $\frac{1}{8}$ mantal skatte Farhult n:o 4 i Långaröds socken och Färs härad,

att densamma icke upptoges i länets markegångstaxa förr än år 1838; hvadan och då vid sådant förhållande det i kungl. förordningen den 23 juli 1869 föreskrifna medelpriset för de 20 åren 1834—1853 måste inskränkas till ett medelpris för de 16 åren 1838—1853, utgörande 9 kronor 59 öre, samt medelpriset af markegången under litt. A. för åren 1853—1862, utgörande 12 kronor 73 öre, syntes lämpligen kunna ersätta det uti markegångstaxan under litt. C. icke upptagna medelmarkegångspriset å sagda persedel, ämbetet hemställde, att medium af berörda två medelpris eller 11 kronor 16 öre måtte läggas till grund för omsättningen af ett lispund eller 20 skålpund smör i Malmöhus län; samt

d) *beträffande öfriga, nu ifrågavarande räntepersedlar eller råg, korn, hafre, fläsk och smör*,

att samtliga dessa förekomme i de respektive länens markegångstaxor under litt. A. och C.; hvadan omsättningen af dem syntes böra verkställas i enlighet med kungl. förordningen den 23 juli 1869.

Sedan Kungl. Maj:t med Riksdagens samtycke genom nådiga kungörelsen den 5 juni 1885 beslutit nedsättning i de på viss jord hvilande grundskatter men från den stadgade nedsättningen undantagit hospitalens med ingången af år 1877 till statsverket indragna frälseräntor och andra afgälder af fast egendom, fann kammarkollegium enligt beslut den 30 december 1885 ofvanberörda af advokatfiskalsämbetet framställda förslag om förvandling till penningar af de från hospitalen till statsverket indragna räntepersedlarna icke till någon kollegii åtgärd föranleda; hvaremot kollegium förordnade, att i jordeboken skulle vid hvarje af de inom Kristianstads och Malmöhus län belägna skatte- och frälsehospitalshemman göras anteckning om den statsverket tillkommande rätt till torf eller ved af hemmanet utöfver dess vanliga ränta, äfvensom om den ersättning för äckor och dagsverken, som af dylikt hemman eller lägenhet jämväl utöfver nämnda ränta till statsverket utgjordes.

Jag öfvergår nu till redogörelsen för sättet för ifrågavarande Sättet för utskyldernas utgörande.

1:o Räntan.

Räntan af *frälsehemmanet Sandersbol n:r 1* i Uppsala län utgick, enligt hvad 1873 års räkenskaper för Uppsala hospital utvisa, före indragningen till statsverket af hospitalens tillgångar med penningar, råg, korn och smör, hvilka persedlar — jämlikt nådiga kungörelsen den 11 maj 1855 utgörande hufvudräntepersedlar för länet — löstes efter medelmarkegångspris litt. C.

Denna omsättning och förenkling af hemmanets gamla ränta synes hafva skett i öfverensstämmelse med den af serafimerordensgillet i skrifvelse till hospitalsföreståndare och lasarettsdirektionen i Visby den 19 januari 1856 gifna förklaring, att de i åberopade kungörelsen den 11 maj 1855 förefintliga bestämmelser enligt ordensgillet förmenande vore tillämpliga äfven å de hospitalen anslagna räntor.

Enligt 1877, 1878 och 1879 årens fögderispecialräkningar utgick ifrågakomna hemmans ränta till statsverket för hvarterdera af dessa år med de uti ränteförvandlingsuträkningen hemmanet påförda penningar och persedlar (råg, korn och smör), för hvilka senare utgjordes lösen efter länets medelmarkegångspris litt. C., äfvensom med forsellön; men sedan kammarkollegium, som inhämtat, att hemmanet, ehuru i jordeböckerna upptaget bland kronohemman och såsom Uppsala hospital tillhörigt, redan den 16 september 1728 blifvit från hospitalet till enskild person försåldt samt vid försäljningen varit af frälse natur och såsom frälsehemman sedermera vid häradsrätten uppbudits, i skrifvelse till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet den 17 mars 1879, med tillkännagifvande att kollegium funnit den år 1871 med förment stöd af förordningen den 23 juli 1869 skedda indragningen till statsverket af hemmanets ränta hafva varit oriktig, tillika förordnat, att hemmanet skulle i den nya för år 1875 upprättade jordeboken öfverföras från krono- till frälseegendomar och dess gamla ränta utan förvandling i anteckningskolumnen införas såsom till hospitalet då utgående frälseränta, hvilken borde komma statsverket för åren 1877 och 1878 samt framgent med dess fulla belopp till godo, har räntan, enligt hvad såväl 1880 som 1899 årens fögderispecialräkningar visa, till statsverket redovisats efter verkställd uträkning af hemmanets jordeboks- och mantalsränta enligt länets *årliga markegångspris, litt. A.*

De af *frälselägenheten Kettilstorp n:o 1* i Jönköpings län och *skattehemmanet 1/8 mantal Farhult n:o 4* i Malmöhus län utgående smörräntor hafva såväl före som efter indragningen till statsverket utgjorts med lösen efter länens *årliga markegångspris, litt. A.*, smörräntan af hemmanet Farhult dock först från och med år 1838.

Räntan af *skattekvarnlägenheten Allarp n:o 3* i Söderhveddinge socken och Harjagers härad af Malmöhus län, hvilken i 1670 års jordrefningsprotokoll upptagits till 10 skäppor mjöl med ett kronovärde af 3 daler 24 öre silfvermynt eller i nu gällande mynt 1 krona 87 öre, fastställdes af Kungl. Maj:ts befallningshafvande genom utslag den 11 november 1766 till 1 tunna 4 skäppor eller 10 skäppor mjöl att till Lunds, numera Malmö hospital erläggas i stället för dittills gifna 3 daler 24 öre silfvermynt.

Enligt 1865 och 1876 årens räkenskaper för Malmö hospital har dock räntan af lägenheten utgått med lösen för 5 kubikfot 2,50 kannor, motsvarande 5 skäppor, råg och lika mycket korn efter länets medelmarkegångspris litt. C.

Efter indragningen till statsverket af hospitalens tillgångar har, enligt hvad 1877 och 1899 årens kronoräkenskaper utvisa, räntan af lägenheten Allarp n:o 3 emellertid utgått med lösen efter *årliga markegångspriset litt. A.* för 5 kubikfot 2,50 kannor eller 1,3739 hektoliter rågmjöl och lika mycket kornmjöl, hvilken förändring af uppbördsförvaltningen i orten förklarats bero därpå, att i den af Malmö hospitalskontor upprättade, till grund för debiteringen liggande förteckning uppgifvits, att räntan skulle utgå i mjöl utan angifvande af sättet, efter hvilket lösen därför borde utgöras, hvadan och då medelmarkegångspris å rågmjöl eller kornmjöl icke funnes infördt i 1877 och följande års markegångstaxor för länet debiteringen måst verkställas efter årliga markegångspriset.

Hvad angår de Visby hospital förut tillhöriga men numera till statsverket indragna räntor af *lägenheter inom Gottlands läns norra och södra fögderier* har den nya ränta, som uppkommit efter omsättning och förenkling enligt kungörelsen den 11 maj 1855 af den enligt hospitalets jordeböcker å lägenheterna belöpande jordeboksräntan, *före indragningen* till statsverket bestått dels af spannmål, hälften råg och hälften korn, smör och fläsk, hvilka persedlar lösts *efter tioårigt medelmarkegångspris* för länet, dels ock af penningar, men *efter indragningen* uti 1877 års jordeboksförändringsextrakt för fögderierna förvandlats till penningar *efter de i förordningen den 23 juli 1869 bestämda värden.*

Genom beslut den 22 och den 24 december 1879 samt utslag den 6 februari 1882 förordnade nämligen kammarkollegium, att berörda f. d. hospitalslägenheter inom norra och södra fögderierna af nämnda län skulle, med undantag af lägenheten Sägängen n:o 1, i kronans jordebok införas bland skatteegendomar samt omförmälda nya ränta å lägenheterna, såvidt den bestode af persedlar, däri upptagas

till en enligt åberopade förordningen den 23 juli 1869 omsatt penninge-ränta.

Beträffande räntan af förenämnda *lägenheten Sägängen n:o 1* i Follingbo socken af norra fögderiet har Kungl. Maj:t enligt nådigt bref den 17 november 1882 funnit godt lämna bifall till en af kammarkollegium i underdånig skrifvelse den 24 nästföretgångne augusti gjord hemställan, att såväl den efter omsättning och förenkling jämlikt kungörelsen den 11 maj 1855 af lägenhetens jordeboksränta uppkomna nya räntan som ock den lägenheten påförda särskilda sågränta af en tolfte sågbräder, hvarå årligt markegångspris då förekomme i länets markegångstaxa endast för åren 1878—1881, finge förvandlas till penningar att framgent årligen utgöras, *den förra enligt förordningen den 23 juli 1869 och den senare eller sågräntan efter medeltalet af nämnda fyra årens markegångsvärden.*

De nya räntor, som på grund af serafimerordensgillets ofvanberörda skrifvelse den 19 januari 1856 uppkommit efter omsättning och förenkling jämlikt meranämnda kungörelsen den 11 maj 1855 af jordeboksräntan å f. d. *hospitalslägenheter inom Visby stad*, hafva, såvidt angår däri ingående persedlar (spannmål, hälften råg och hälften korn, smör och fläsk), *före indragningen* till statsverket lösts *efter tioårigt medelmarkegångspris eller litt. C. i länets markegångstaxa* men *efter indragningen* eller från och med 1877 med lösen i penningar *enligt de i förordningen den 23 juli 1869 bestämda värden*; till grund för hvilken förvandling dock icke legat något af kammarkollegium eller Kungl. Maj:ts befallningshafvande meddeladt beslut, utan har dessa räntors omsättning till penningar vidtagits af magistraten i Visby med förment stöd af 1 § i nyssnämnda förordning.

Ehuru sålunda de gottländska f. d. hospitalsräntorna blifvit till penningar omsatta, har dock någon nedsättning af desamma, hvilka i 1899 års kronoräkenskaper redovisats under kontot »grundskatt», ej ägt rum.

Räntan af den i 1825 års jordebok för Östergötlands län under titel »skatteutjordar och lägenheter» införda *lägenheten Dahlskvarnen eller Berget* i Norrköpings stad, hvilken ränta uti det af kollegium den 21 oktober 1730 å lägenheten utfärdade skattebref bestämts till 6 tunnor eller 37 kubikfot 8 kannor råg och lika mycket korn, utgick enligt 1871 års räkenskaper för Norrköpings indragna hospital med lösen efter länets medelmarkegångspris litt. C. men har, enligt hvad 1872 års hospitalsräkenskaper samt kronoräkenskaperna för Norrköpings

stad för 1877 och följande år utvisa, från och med år 1872 utgått med lösen efter det i förordningen den 23 juli 1869 bestämda värde. Denna omsättning af lägenhetens ränta grundar sig, enligt hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet meddelat, på en af Kungl. Maj:ts befallningshafvande den 1 februari 1873 meddelad uppbörsorder.

Räntan af öfriga nu ifrågavarande hemman, hemmansdelar och lägenheter har såväl före som efter indragningen till statsverket af f. d. hospitalsfondens inkomster erlagts och erlägges ännu dels i penningar dels ock med lösen för i räntan ingående spannmål efter medelmarkegångspris litt. C.

2:o) Kronotionden.

Denna utskyld, hvilken räntegifvarne antagligen på grund af nådiga kungörelsen den 11 maj 1855 angående sättet för grundräntors och kronotiondes utgörande ansett sig äga rätt att lösa med penningar efter medelmarkegångspris litt. C., har såväl före som efter indragningen däraf till statsverket erlagts och erlägges fortfarande med lösen i penningar efter berörda pris inom de län, hvarest densamma utgår, eller Kristianstads och Malmöhus med undantag af Rönnebergs, Onsjö och Harjagers härads fögderi af sistnämnda län, inom hvilket fögderi kronotionden före indragningen utgått med lösen i penningar efter länets medelmarkegångspris litt. C. och enligt 1877 års specialräkning äfven till statsverket erlagts efter detta pris men däremot enligt 1878 och senare års fögderispecialräkningar utgjorts efter omsättning till penningar enligt förordningen den 23 juli 1869.

Till stöd för denna omsättning har fögderiförvaltningen åberopat en af Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet den 18 juni 1878 till häradsskrifvaren i fögderiet aflåten skrifvelse, hvori föreskrifvits, att f. d. hospitalsfondens inkomster skulle sålunda bokföras, att å räntans och tiondens konton borde fortfarande upptagas och redovisas de ränte- och tiondebelopp, som förut varit i enlighet med jordeboken å dessa konton redovisade; i följd hvaraf och då kronotionden af ifrågavarande fastigheter i jordeboken för Malmöhus län upptagits med de i förordningen den 23 juli 1869 stadgade värden, lösen för kronotiondespannmålen af dessa fastigheter inom Rönnebergs m. fl. härads fögderi blifvit i öfverensstämmelse med jordeboken i fögderispecialräkningen upptagen till fixt belopp enligt sagda förordning.

I sammanhang härmed torde böra anmärkas, att, enligt hvad kammarkollegium i skrifvelse till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i

Malmöhus län den 29 december 1883 tillkännagifvit, den nya, år 1881 upprättade jordeboken för länet blifvit af kollegium fastställd, bland annat, i hvad angår hemmanens och lägenheternas *kronotionde* med de i åberopade förordning stadgade värden, därvid från fastställelse undantagits *räntorna* å till skatte försålda hospitalshemman och lägenheter, om hvilka kollegium skulle framdeles sig yttra.

Enligt kollegii skrifvelse till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Kristianstads län den 26 oktober 1874 i anledning af skedd indragning till statsverket jämlikt förordningen den 23 juli 1869 af ränta och kronotionde af skattehospital- och domkyrko hemman i nämnda län skulle emellertid ifrågakomna tionde anses såsom sådan, som under enskild äganderätt innehafves, och hvarpå stadgandena i merberörda förordning icke vore tillämpliga.

3:o) *Ersättningen för äckor och dagsverken.*

Den från f. d. hospitalshemman, hemmansdelar och lägenheter såsom ersättning för äckor och dagsverken utgående spannmålsafgiften har såväl före som efter indragningen till statsverket utgjorts och utgöres fortfarande med lösen i penningar efter det i vederbörande läns markegångstaxa under *litt. A.* upptagna *årliga markegångspris.*

Skyldigheten att af de skånska f. d. hospitalshemmanen utgöra denna lösen äfvensom lösen för ved har blifvit fastslagen genom domstols laga kraftvunna utslag, såsom framgår af följande rättsfall.

Sedan åtskilliga ägare af skattesålda hospitalshemman och hemmansdelar i Karlaby, Vranarps och Tågarps byar i Östra Tommarps socken, Stiby by i Stiby socken och Gladsax by i Gladsax socken och Järrestads härad af Kristianstads län hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande i nämnda län uti besvär öfver verkställd debitering yrkat, att då de såsom ägare och innehafvare af angifna fastigheter ej kunde vara skyldiga utgifva eller erlægga lösen för andra persedlar än dem, som enligt jordeböckerna vore hemmanen påförda, men vederbörande häradsskrifvare å debetsedlarna för år 1893 under titel »f. d. hospitalsfondens inkomster» påfört dem lösen icke allenast för sådana persedlar utan äfven för äckor och dagsverken samt ved, de måtte varda befriade från sistberörda afgift eller, därest den debiterade lösen redan erlagts, förklaras berättigade återfå dem oriktigt påförda belopp; men Kungl. Maj:ts befallningshafvande genom resolution den 17 februari 1894 på anförda skäl funnit hvad sålunda yrkats icke kunna bifallas, utlät sig kammarkollegium, på häremot af hemmansägarna anförda besvär, genom utslag den 29 juni 1894, att, då den klagandena under titel »f. d. hospitalsfondens inkomster» påförda lösen för körslor, dags-

verken och ved utgjorde en af ifrågakomma hemman eller hemmansdelar utöfver grundskatten vid skatteförsäljningen betingad afgift, därom uppkommande tvist i kraft af 1 punkten uti nådiga förordningen angående upphörande af styrelseverkens domsrätt i vissa mål den 17 april 1828 borde af laga domstol afgöras, pröfvade kollegium skäligt upphäfva Konungens befallningshafvandes öfverklagade resolution med hänvisning för den, som därtill funne sig befogad, att instämna och utföra talan vid häradsrätten i orten.

Efter det, på fullföljd underdånig talan, kollegii berörda utslag blifvit af Kungl. Maj:t den 9 november 1894 fastställt, instämde åtskilliga hemmansägare i ofvannämnda byar kronan till Ingelstads och Järrestads häradsrätt med yrkande om befrielse från utgörande för sina fastigheter af lösen för äckor, dagsverken och ved, hvilken tvist af häradsrätten afgjordes genom utslag den 15 mars 1897, hvaruti häradsrätten utlät sig, att som emot hvad kammarkollegii protokoll den 1 juli 1767 och den 13 december 1769, i hvilka åberopats Kungl. Maj:ts nådiga skrifvelse till kollegium af den 30 april 1766 angående Lunds domkyrkoheammans försäljande till skatte och den 7 oktober 1766 angående de i Skåne varande hospitals- och barnhushemman, innehölle rörande ifrågavarande hemmans skyldighet att utgöra körslor, dagsverken och ved eller torf, kärandena icke styrkt, att de vid skatteförsäljningen å hemmanen utfärdade skattebrefven saknat bestämmelser i nämnda hänseende; alltså och då kärandena icke i öfrigt förebragt laga skäl för sin talan, blefve käromålet af häradsrätten ogilladt.

Enligt hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet i skrifvelse till kollegium meddelat, har häradsrättens omförmälda utslag tagit åt sig laga kraft.

4:o) Ersättningen för ved eller torf.

Med afseende å sättet för fullgörandet af den f. d. hospitalshemmans innehafvare åliggande skyldigheten att till hospitalen leverera bokved, har inom *Kristianstads län* på grund af serafimerordensgilletts skrifvelse till Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet den 21 april 1849 lösen för ett lass bokved därefter såväl före som efter indragningen utgjorts och utgöres ännu med penningar efter länets markegångspris litt. A.

Inom *Malmöhus län* har lösen för samma persedel enligt ordensgilletts utslag den 14 november 1864, hvarigenom sysslomannen vid Malmö hospital anbefalldes att från och med år 1865 uti hospitalets räkenskaper debitera den inom länet till hospitalet utgående vedränta,

på sätt iakttoges i afseende å samma ränta inom Kristianstads län, efter det i gällande markegångstaxa veden åsatta värde med beräkning därvid af 4 lass på hvarje famn, före indragningen till statsverket af hospitalens tillgångar till Malmö hospital erlagts med ett belopp, motsvarande en fjärdedel af det i markegångstaxorna för länets till och med år 1875 under litt. A. bland lyshållnings- och vedpersedlar upptagna värdet å en famn bokved, och för år 1876 — enär en famn bokved med nämnda år uteslutits ur länets markegångstaxa — med samma belopp som för år 1875.

Sedan med anledning af indragningen till statsverket af ifrågasvarande utskylder, enligt Kungl. Maj:ts befallningshafvandes i Malmöhus län förordnande, af vederbörande kronofogdar hållits sammanträden med hospitalshemmansinnehafvarne inom länet i syfte att träffa öfverenskommelse om förvandling till penningar af de uti markegångstaxan för länet icke upptagna persedlarna ved och torf, fastställde Kungl. Maj:ts befallningshafvande genom särskilda resolutioner den 27 september, den 25 oktober samt den 3 och den 11 december 1877 vid berörda sammanträden träffade öfverenskommelser att tillsvidare och intilldess annorlunda kunde varda förordnadt lända till efterrättelse.

På grund häraf har lösen för ett lass bokved *efter indragningen* utgått:

inom *Oxie och Skytts* härads fögderi med 5 kronor:

inom *Frosta och Färs* härads fögderi med 4 kronor;

inom *Rönnebergs, Onsjö och Harjagers* härads fögderi med 6 kronor

55 öre; samt

inom *Ljunits, Herrestads och Vemmenhögs* härads fögderi med 2 kronor
40 öre.

Beträffande åter lösen för *torfven*, hvilken utskyld förekommer allenast inom Ingelstads och Järrestads härads fögderi af Kristianstads län samt Oxie och Skytts äfvensom Ljunits, Herrestads och Vemmenhögs härads fögderier af Malmöhus län, har densamma inom båda länen enligt hospitalsräkenskaperna från och med år 1836 till och med år 1876 utgått med 1 riksdaler 24 skillingar banko eller i nu gällande mynt 2 kronor 25 öre för lasset, hvilket belopp torde hafva varit *det i orten gängse priset*, enär värde å persedeln torf icke förekommer i 1836 — 1876 års markegångstaxor för Malmöhus län, samt markegångstaxorna för Kristianstads län från och med 1836 till och med 1854 — efter hvilket år »ett lass bränntorf» icke införts i länets markegångstaxa — upptaga andra värden därå än nyssberörda belopp 1 riksdaler 24 skill. banko.

Efter indragningen af hospitalens tillgångar har lösen för ett lass torf inom *Kristianstads län*, enligt hvad 1877 och 1899 års specialräkningar för Ingelstads och Järrestads härads fögderi utvisa, utgått med enahanda belopp som det i länets markegångstaxa under litt. A. införda *årliga markegångspris å ett lass bokved*, utan att, efter hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande upplyst, någon särskild föreskrift om detta lösningspris blifvit meddelad; hvaremot lösen för samma persedel, såvidt angår *Malmöhus län*, enligt af Kungl. Maj:ts befallningshafvande genom resolutioner den 27 september och den 3 december 1877 tillsvärdare fastställda öfverenskommelser utgått och fortfarande utgår med *2 kronor 25 öre af helt mantal* inom Ljunits m. fl. härads fögderi och för ett lass inom Oxie och Skytts härads fögderi.

I afseende å fastställandet af ofvanberörda öfverenskommelser om utgörande af lösen för ved och torf har Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Malmöhus län meddelat, att därvid torde hafva tillämpats hvad som funnes stadgadt i kammarkollegii och statskontorets på nådigt bref den 9 juni 1871 grundade kungörelse den 4 augusti samma år angående redovisning till prästerskapets löneregleringsfond för afgifter af indragna stom-, annex- och mensalhemman, nämligen att i fråga om sådana afgifter finge träffas öfverenskommelse om förvandling till penningar eller spannmål af äckor och andra naturaprestationer, för hvilkas förvandling i penningar bestämda grunder saknades.

Innan jag nu öfvergår till det yttrande och förslag, som af kammarkollegium i ärendet afgifvits, tillåter jag mig hänvisa till de hos kollegium uppgjorda och samma yttrande bifogade tabeller, hvilka utvisa, bland annat, att utskylder af ifrågavarande slag år 1899 utgingo från tillhoppa 216 fastigheter, däraf 112 hemman eller hemmansdelar och 104 lägenheter, fördelade på de särskilda länen sålunda: Uppsala och Södermanlands län hvarterdera 1 hemman, Östergötlands län 5 lägenheter, Jönköpings län 1 lägenhet, Kronobergs län 2 hemmansdelar, Gottlands län 92 lägenheter, Kristianstads län 68 hemman eller hemmansdelar och 2 lägenheter samt Malmöhus län 40 hemman eller hemmansdelar och 4 lägenheter, äfvensom att summan af utskylderna nämnda år belöpte sig till 5,982 kronor 12 öre.

Beträffande själfva frågan om aflösning af nu ifrågavarande från hospitalen till statsverket indragna räntor och andra afgälder har kammarkollegium för egen del till en början erinrat, hurusom af den verkställda utredningen framginge, att dessa utskylder, där de blifvit i persedlar bestämda, utgjordes efter olika grunder, nämligen *än* efter

de i nådiga förordningen den 23 juli 1869 bestämda värden, *än* efter medelmarkegångspris, *än* efter medeltalet af vissa års markegångspris, *än* efter årliga markegångspris, *än* efter öfverenskomna och af Kungl. Maj:ts befallningshafvande fastställda pris och *än* slutligen, hvad angår persedeln torf inom Kristianstads län, utan myndighets föreskrift efter årliga markegången för annan persedel eller bokved.

Denna olikhet i afseende å sättet för utskyldernas utgörande måste, enligt kollegii mening, gifvetvis medföra, att desamma ojämnt betungade de skattskyldiga fastigheterna, hvadan oberoende af frågan om utskyldernas aflösning en gemensam grund för desammas utgörande måste anses vara af rättvisa och billighet påkallad. Med hänsyn härtill och då en aflösning af utskylderna torde böra bero på vederbörande jordägares därom framställda anbud, syntes det kollegium, som om det skulle vara lämpligast, att de olika skattepersedlarna finge, så vidt möjligt vore, *efter gemensamma grunder omsättas till penningar*, så att de särskilda fastigheternas räntor och afgälder blefve förvandlade till *fixa penningräntor*, från hvilka jordägarna kunde friköpa sig genom erläggande af räntornas kapitalvärden, beräknade efter viss skälig procent.

Hvad då först anginge *grunden för omsättning af den från ifrågasvarande fastigheter utgående ränta och kronotionde* syntes det kollegium som om — i betraktande däraf, att *ej mindre* kollegium genom beslut den 22 och 24 december 1879 förordnat, att de från åtskilliga skatte-sålda hospitalslägenheter inom Gottlands län utgående räntor, hvilka före indragningen till statsverket utgjorts i penningar och med lösen för persedlarna efter länets medelmarkegångspris, skulle i kronans jordebok införas med de enligt nådiga förordningen den 23 juli 1869 bestämda värden, *än äfven* Kungl. Maj:t genom nådigt bref den 17 november 1882 medgifvit, att såväl den efter omsättning och förenkling jämlikt nådiga kungörelsen den 11 maj 1855 af jordeboksräntan af förra hospitalslägenheten Sägängen n:r 1 i nyssnämnda län uppkomna nya räntan som ock den lägenheten påförda särskilda sågräntan eller en tolft sågbräder finge förvandlas till penningar, den förra enligt förordningen den 23 juli 1869 och den senare enligt medeltalet af 1878—1881 årens markegång, hvilken då utgjorde enda grunden för sågräntans omsättning till fix penningränta, — jämväl räntan af öfriga ifrågasvarande fastigheter äfvensom kronotionden af desamma lämpligen borde, där så ej redan skett, *till penningar omsättas enligt föreskrifterna i berörda kungörelsen den 11 maj 1855 och förordningen den 23 juli 1869*, därvid dock af här nedan angifna grund särskilda

föreskrifter erfordrades för omsättning af den förra hospitalshemmanet Farhult n:r 4 i Malmöhus län åliggande räntepersedeln smör.

Såsom ofvan omförmälts, hade nämligen kammaradvokatfiskalsämbetet i memorial den 21 mars 1884 erinrat, att persedeln smör icke införts i Malmöhus läns markegångstaxa förr än år 1838, i följd hvaraf ämbetet hemställt, att det i förordningen den 23 juli 1869 föreskrifna tjuguariga medelpris för åren 1834—1853 skulle inskränkas till ett medelpris för de sexton åren 1838—1853.

Då Malmö hospitalsräkenskaper emellertid upptoge värden å 1 lispund smör för åren 1834—1837, nämligen för hvardera af åren 1834 och 1835 till 4 riksdaler 24 skill. banko eller 6 kronor 75 öre, för år 1836 till 5 riksdaler banko eller 7 kronor 50 öre och för år 1837 till 5 riksdaler 32 skill. banko eller 8 kronor 50 öre, hölle kollegium före, att dessa värden lämpligen kunde användas och sammanläggas med markegångsvärdena för erhållande af medelpris å ett lispund smör för åren 1834—1853. Då vidare, på sätt advokatfiskalsämbetet äfven erinrat, medelmarkegångspris å persedeln smör icke funnes i länets markegångstaxa för år 1862, borde, enligt kollegii mening till grund för förvandlingen af räntepersedeln smör inom Malmöhus län läggas medium af de två medelpris som erhöles *dels* af de i Malmö hospitals räkenskaper för åren 1834—1837 upptagna värden sammanlagda med årliga markegångsprisen för åren 1838—1853 och *dels* af 1853—1862 årens markegång.

Beträffande vidare den af f. d. hospitalshemman och lägenheter *såsom ersättning för äckor och dagsverken utgående spannmålsafgiften*, hvilken såväl före som efter indragningen till statsverket utgått med lösen i penningar efter markegångspris litt. A, anser kollegium det vara lämpligast, att äfven denna i persedeln korn bestämda utskyld omsättes till penningar *enligt det i nådiga förordningen den 23 juli 1869 bestämda värde*.

I afseende å omsättningen af persedeln *bokved* har kollegium här- efter mot det af advokatfiskalsämbetet i sådant afseende framställda förslag erinrat, bland annat, att, då icke blott Västra och Östra Göinge samt Villands, Gärds och Albo härad utan äfven Ingelstads och Järrestads härad af Kristianstads län, inom hvilka de till detta län hörande hemman, hvarifrån bokved utgår, äro belägna, före år 1876 hänförts till särskilda markegångsdistrikt, samt serafimerordensgillet genom utslag den 14 september 1864 föreskrifvit, att den Malmö hospital då tillkommande vedrântan från Malmöhus län skulle med 1865 års ingång debiteras på samma sätt som vedrântan från Kristianstads län efter

det i gällande markegångstaxa veden åsatta värde med beräkning af fyra lass på famnen, vid uträkning af medelprisen bort såväl angifvas särskilda värden å en famn bokved inom hvardera af ofvanberörda tvenne markegångsdistrikt som ock beräknas ett lass bokved till en fjärdedels i stället för en sjättedels famn.

Med erinran tillika, att persedeln bokved inom Kristianstads län lösts efter markegång först på grund af serafinerordensgilletts beslut den 21 april 1849, har kollegium, då debiteringen af lösen för samma persedel inom Malmöhus län, såsom ofvan nämnts, först med 1865 års ingång verkstälts på samma sätt som inom Kristianstads län, samt till grund för omsättningen syntes böra läggas *likställda och inom bägge länen samtidigt tillämpade värden*, för sin del funnit mindre lämpligt att omsättningen till penningar af bokveden skulle, såsom advokatfiskals-ämbetet föreslagit, verkställas efter värden, som varit gällande före år 1865. Då vidare lösen för bokveden väl inom Kristianstads län utgått efter årliga markegångspris från och med år 1865, men däremot inom Malmöhus län utgjorts på sådant sätt allenast under åren 1865—1875, under det att denna persedel inom det senare länet lösts för år 1876 efter 1875 års markegång och från och med 1877 efter af Kungl. Maj:ts befallningshafvande för de särskilda fögderierna fastställda olika belopp eller än med 6 kronor 55 öre, än med 5 kronor, än med 4 kronor och än med 2 kronor 40 öre lasset, ansåge kollegium, helst Kungl. Maj:ts befallningshafvande icke ägt befogenhet att fastställa berörda lösenbelopp, såsom grund för omsättning af persedeln bokved inom såväl Kristianstads som Malmöhus län lämpligast böra läggas *medelvärdet af markegångsprisen under de tio åren 1866—1875*, hvarigenom äfven erhöles ett i möjligaste mån tillförlitligt värde å ifrågasvarande räntepersedel vid tiden för dess indragning till statsverket.

Beträffande slutligen omsättningen af persedeln torf, erinrar kollegium, att denna inom såväl Kristianstads som Malmöhus län före indragningen eller till och med år 1876 lösts med 1 riksdaler 24 skilling banko eller 2 kronor 25 öre lasset samt utgår ännu till statsverket med berörda belopp inom Malmöhus län. Med hänsyn härtill och då vederbörandes åtgärd att efter indragningen inom Ingelstads och Järrestads härads fögderi af Kristianstads län påföra lösen för persedeln torf med enahanda belopp som markegången å ett lass bokved — för år 1899 utgörande 7 kronor — måste anses obehörig, helst *statsverket icke kunnat inträda i annan eller bättre rätt än Malmö hospital tillkommit*, ansåge kollegium för sin del billigt och lämpligt, att såsom grund för

omsättning till fix penningränta af persedeln torf inom såväl Kristianstads som Malmöhus län lades ett värde af 2 kronor 25 öre lasset.

Vidkommande härefter *storleken af den procent, efter hvilken ifrågavarande utskylders kapitalvärden skola vid inlösen beräknas*, ansåge kollegium, vid det förhållande att de af skattesålda hospitalshemman och lägenheter utgående räntor och andra afgälder torde vara i viss mån jämförliga med de räntor, som på grund af nådiga kungörelsen den 5 juni 1885 och lagen den 2 december 1892 redan blifvit afskrifna, en billig lösningsgrund böra få tillämpas vid aflösning af utskylderna från sådana hemman och lägenheter, hvadan räntefoten, efter hvilken sådan aflösning må ske, syntes kollegium böra sättas ganska hög och lämpligen kunna bestämmas till fem procent.

Då däremot de räntor af ifrågavarande slag, hvilka genom *arf, gåfva, köp eller testamente* från enskild person tillfallit hospital — såsom förhållandet är med räntorna af ett fåtal af mig härförut omförmälda fastigheter — näppeligen kunde anses annorlunda än som rena frälseräntor, hölle kollegium före att i dessa fall borde till grund för inlösen läggas en lägre räntefot, hvilken kollegium för sin del ville föreslå till fyra procent eller den för inlösen af skattefrälseräntor gällande.

Enär det i många fall torde kunna möta svårighet för ägare af fastighet, från hvilken utskylder af ifrågavarande slag utgå, att på en gång erlægga hela lösesumman, borde enligt kollegii mening, på sätt uti den till grund för Riksdagens skrifvelse liggande motionen äfven ifrågasatts, vederbörande jordägare medgifvas rätt att erlægga lösesumman genom afbetalningar under vissa år, därvid dock med hänsyn till önskvärdheten att få utskylderna skyndsamt aflyftade amorteringstiden syntes böra begränsas till ett fåtal år. För sin del ansåge kollegium lämpligt, att amorteringstiden, i likhet med hvad som gällde för amortering af köpeskilling för försald kronoegendom, bestämdes till sex år, och att, för den händelse jordägare ville begagna sig af detta betalningssätt, skälig ränta å lösesumman borde till statsverket erläggas, hvilken ränta af kollegium föreslagits till 3,6 procent. Sedan lösesumman jämte ränta blifvit till amortering på angifna antal år fördelad, skulle till betryggande af statens förmånsrätt anteckning om förhållandet göras i jordeboken såsom i fråga om odlingslån är stadgadt, hvarjämte i afseende på sättet och ansvarigheten för de årliga amorteringarnas verkställande i öfrigt de för återbetalning af sådana lån gifna föreskrifter syntes kollegium lämpligen kunna i tillämpliga delar lända till efter rättelse.

På grund af hvad sålunda anförts har kollegium i underdånighet föreslagit:

1:o) *att* de jämlikt nådiga brefvet den 12 maj 1876 från hospitalen till statsverket indragna och utgående räntor, kronotionde och öfriga nedanomförmälda afgälder af hemman och lägenheter skola, där så ej redan skett, omsättas i penningar efter nedan angifna grunder samt för hvarje fastighet i kronans räkenskaper sammanföras till en summa under benämning *indragen hospitalsränta*;

2:o) *att* för omsättning af ränta, kronotionde och den såsom ersättning för äcker och dagsverken bestämda spannmålsafgift skola i tillämpliga delar gälla föreskrifterna i nådiga kungörelsen den 11 maj 1855 och nådiga förordningen den 23 juli 1869, dock att till grund för omsättning af räntepersedeln smör inom Malmöhus län skall läggas medelvärdet emellan de tvenne medelpris å sagda persedel, som erhållas *dels* af de i Malmö hospitals räkenskaper för åren 1834—1837 debiterade pris, sammanlagda med markegångsprisen för åren 1838—1853, och *dels* af 1853—1862 årens markegångspris;

3:o) *att* de i ved eller torf bestämda afgälder omsättas, veden efter medeltal af 1866—1875 årens markegångspris å bokved med beräkning af en famn till fyra lass samt torfven efter ett värde af 2 kronor 25 öre lasset;

4:o) *att* denna omsättning, om hvilken kammarkollegium har att gå i författning, skall tillämpas från och med året näst efter det Kungl. Maj:ts nådiga förordnande härom meddelats;

5:o) *att* ägare af hemman eller lägenhet, hvaraf utgår indragen hospitalsränta, må friköpa sig från skyldigheten att utgöra sådan ränta medelst inbetalning till statsverket af ett belopp, motsvarande räntans kapitalvärde, beräknadt, där räntan genom arf, gåfva, köp eller testamente kommit från enskild person till hospital, efter fyra men eljest efter fem procent; börande anbud om inlösen ske hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som, sedan uträkning å inlösningssumman blifvit sökanden meddelad och beloppet däraf i landtränteriet nedsatts, föranstaltar om behörig anteckning i jordeboken och anmäler förhållandet hos kammarkollegium;

6:o) *att* jordägare, som vid framställandet af anbud om inlösen därom gör förbehåll, må inbetala lösesumman jämte tre och sex tiondels procents ränta under loppet af sex år med lika annuitet årligen; samt

7:o) *att* i afseende på sättet och ansvarigheten för de i nästföregående moment omförmälda inbetalningars verkställande i öfrigt skola i till-

lämpliga delar lända till efterrättelse nådiga kungörelserna den 13 juni 1845 och den 3 november 1848 angående sättet för återbetalning af lån utaf allmänna medel för beredande af odlingsföretag.

Slutligen har statskontoret i sitt den 31 december 1906 afgifna utlåtande, med erinran att ifrågavarande statsinkomster finnas i rikshufvudboken redovisade under titel »extra uppbörd» dels bland de ännu återstående grundskattebeloppen och dels såsom »f. d. hospitalsfondens inkomster», anmält att ämbetsverket icke haft något att erinra mot det af kammarkollegium framställda förslaget; hvarjämte statskontoret vid sitt utlåtande fogat förteckning öfver samma inkomster, utvisande att de blifvit i 1905 års länsräkenskaper efter beräkning af då gällande markegångspriser debiterade med sammanlagdt omkring 6,150 kronor.

*Statskontorets
yttrande.*

I anslutning till redan vidtagna och i öfrigt föreslagna åtgärder för aflösning af de äldre fastighetsskatterna har jag icke något att erinra mot den af Riksdagen ifrågasatta aflösningen af hospitalsräntorna. Såsom kammarkollegium framhållit böra däri icke inbegripas afgifter, som kunna likställas med arrende eller tomtören.

*Departements-
chefen.*

Hvad kammarkollegium uttalat och i punkterna 1—4 af sitt förslag hemställt i syfte att ifrågavarande utskylder måtte, i den mån så ej redan skett, omsättas till penningar samt för hvarje fastighet sammanföras till en summa under namn af indragen hospitalsränta finner jag välgrundadt.

Beträffande den grund, efter hvilken jordägare skulle få friköpa sig från skyldigheten att utgöra hospitalsräntan, har kollegium föreslagit en skillnad mellan ränta, som utgår af skattesålda hemman och lägenheter, samt ränta, som genom arf, gåfva, köp eller testamente kommit från enskild person till hospital. Enligt kollegii förslag skulle nämligen vid aflösning af indragen hospitalsränta densammans kapitalvärde i förra fallet beräknas efter fem procent men i det senare endast efter fyra procent. Mot kapitaliseringens verkställande i förra fallet efter fem procent har jag icke något att erinra, men, då de räntor af ifrågavarande slag, hvilka genom arf, gåfva, köp eller testamente kommit från enskild person till hospital, såsom framgår af den förebragta utredningen,

endast utgöra ett ringa fåtal, och dessa räntor uppenbarligen till sin natur äro närbesläktade med de från de till skatte försålda så kallade halländska kyrkohemmanen utgående afgälder, för hvilkas aflösning jämlikt nådiga förordningen den 20 november 1908 bestämts en kapitaliseringsgrund af fem procent, anser jag lämpligt, att äfven denna grupp af hospitalsräntorna får åtnjuta samma billigare lösningsgrund.

Hvad härefter angår själfva aflösningsförfarandet, finner jag väl billigt att, på sätt kollegium föreslagit, jordägarne beredas tillfälle att fördela lösesumman på flera år, men hyser jag i fråga om sättet för denna amorterings verkställande en från kollegii förslag afvikande mening. Det synes mig nämligen icke lämpligen kunna ifrågasättas att, såsom kollegium med sista punkten i sitt förslag afsett, till kronans säkerhet för aflösningsbeloppen tillskapa en sådan tyst förmånsrätt, som gäller för de af staten lämnade lån från odlingslånefonden.

I stället håller jag före, att lösesummans amortering, för hvilken den af kollegium föreslagna tiden af sex år synes mig lämplig, bör ske jämnasides med en successiv nedsättning eller afskrifning af hospitalsräntan, så att, sedan en sjättedel af lösesumman guldits, räntan nedsättes med en sjättedel af sitt ursprungliga belopp. För att staten härvid ej skall tillskyndas förlust, bör hvarje amortering erläggas ett år före det afskrifningen af den andel af hospitalsräntan, som med amorteringen aflöses, kommer jordägaren tillgodo, då ju gifvetvis amorteringsbeloppet först efter ett år kan lämna staten den afkastning, som skall utgöra ersättning för den aflösta ränteandelen. Därest jordägare vill amortera lösesumman, bör förbehåll därom göras i samband med framställandet af anbud om inlösen; och skulle för sådant fall Kungl. Maj:ts befallningshafvande jämte uträkningen af lösesumman upprätta plan för dennas amortering och de räntenedsättningar, som däraf föranledas. Vidare torde de årliga amorteringarna lämpligast böra komma staten tillgodo medelst debitering, indrifning och redovisning i sammanhang med kronouppbörd.

Med den af mig sålunda föreslagna anordning skulle alltså en jordägare, som exempelvis år 1910 gör anbud om inlösen af honom åliggande hospitalsränta med förbehåll att amortera lösesumman, för såvidt anbudet framställts i god tid före debiteringen af årets kronouppbörd, hafva att i sammanhang med sagda uppbörd erlägga dels en sjättedel af lösesumman och dels hospitalsräntan oafkortad. Under förutsättning att denna amortering af honom erlägges, kommer han att vid 1911 års kronouppbörd erlägga allenast fem sjättedelar af hospitalsräntan, och med fullgörande å behöriga tider af jämväl öfriga

amorteringar blir han efter successiva nedsättningar af räntan helt och hållet befriad från densammas utgörande med ingången af år 1916.

Om däremot den bestämda amorteringen icke varder i behörig tid erlagd, bör anbudet om hospitalsräntans inlösen anses hafva förfallit, och skall gifvetvis i detta fall räntan fortfara att utgå med iakttagande af den nedsättning, som kan hafva ägt rum på grund af redan inbetald amortering. Göres därefter ånyo framställning om inlösen med amortering af lösesumman, fördelas denna återigen på sex år, och förfares jämväl i öfrigt på sätt jag härförut föreslagit.

För de fall, då lösesumman på en gång erlägges, synes mig erforderligt, att uttrycklig bestämmelse meddelas om den tid, från hvilken frihet från vidare skyldighet att utgöra hospitalsräntan skall räknas. I sådant afseende anser jag lämpligt att, i likhet med hvad som gäller i fråga om aflösning af afgäld från afsöndrad lägenhet, hospitalsränta, som belöper på tiden innan lösesumman till länsstyrelsen inbetalts, ej innefattas i aflösningen.

Vidkommande slutligen dispositionen af de medel, som inflyta genom ifrågakomna aflösning, tillåter jag mig erinra, att köpeskillingarna för de från hospitalsfonden till statsverket indragna hospitalshemman, som i likhet med andra kronoegendomar jämlikt gällande författningar försäljas genom domänstyrelsens försorg, användas till inköp af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark. Under sådana förhållanden synes det mig vara lämpligt, att kapitalvärdet af den afkomst af fast egendom, hvilken såsom ifrågavarande hospitalsräntor ingått till den forna hospitalsfonden, jämväl disponeras för enahanda ändamål, allrahelst den afkomst, hvarom nu är fråga, till sin natur torde i stort sedt kunna likställas med frälseräntor, hvilka som bekant legaliter betraktas såsom fast egendom. Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet tillåter jag mig därför föreslå, att dessa medel må användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark.

Åberopande hvad jag sålunda anfört tillåter jag mig hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå Riksdagen att besluta:

1:o att de jämlikt nämnda brevet den 12 maj 1876 från hospitalen till statsverket indragna och utgående räntor, kronotionde och öfriga nedanomförmälda afgälder af hemman och lägenheter skola, där så ej redan skett, omsättas i penningar effer nedan angifna grunder samt för hvarje fastighet i kronans räkenskaper sammanföras till en summa under benämning *indragen hospitalsränta*;

2:o att för omsättning af ränta, kronotionde och den såsom er-

sättning för äckor och dagsverken bestämda spannmålsafgift skola i tillämpliga delar gälla föreskrifterna i nådiga kungörelsen den 11 maj 1855, angående de uti ordinarie räntan ingående persedlars omsättning och förenkling, och nådiga förordningen den 23 juli 1869, angående förändring af grundräntor och kronotionde; dock att till grund för omsättning af räntepersedeln smör inom Malmöhus län skall läggas medelvärdet emellan de tvenne medelpris å sagda persedel, som erhållas dels af de i Malmö hospitals räkenskaper för åren 1834—1837 debiterade pris, sammanlagda med markegångsprisen för åren 1838—1853, och dels af 1853—1862 årens markegångspris;

3:o) att de i ved eller torf bestämda afgälder omsättas, veden efter medeltalet af 1866—1875 årens markegångspris å bokved med beräkning af en famn till fyra lass samt torfven efter ett värde af 2 kronor 25 öre lasset;

4:o) att denna omsättning, om hvilken kammarkollegium har att gå i författning, skall tillämpas från och med år 1910;

5:o) att ägare af hemman eller lägenhet, hvaraf utgår indragen hospitalsränta, må friköpa sig från skyldigheten att utgöra sådan ränta medelst inbetalning till statsverket af ett belopp, motsvarande räntans kapitalvärde, beräknadt, efter fem procent; börande anbud om inlösen ske hos Kungl. Maj:ts befallningshafvande, som, sedan uträkning af lösesumman blifvit sökanden meddelad och beloppet däraf i behörig ordning till länsstyrelsen inbetalts, föranstaltar om behörig anteckning i jordeboken och anmäler förhållandet hos kammarkollegium;

6:o) att i aflösning, som i nästföregående moment omförmäles, ej innefattas hospitalsränta, som belöper på tiden, innan lösesumman till länsstyrelsen inbetalts;

7:o) att jordägare, som vid framställandet af anbud om inlösen därom gör förbehåll, må amortera lösesumman under loppet af sex år med lika belopp årligen; och skall för sådant fall den fastigheten åliggande hospitalsräntan nedsättas med en sjättedel årligen från och med året näst efter det, under hvilket första afbetalningen å lösesumman skall utgå;

8:o) att, där sådan amortering af lösesumman påkallas, det åligger Kungl. Maj:ts befallningshafvande att i samband med uträkningen af lösesumman upprätta plan öfver amorteringen och däraf föranledda räntenedsättningar samt att ej mindre föranstalta därom att de årliga amorteringarna varda särskildt för sig debiterade, indrifna och redovisade i sammanhang med kronouppbörderna än äfven tillse att, så snart

amortering guldits, behörig anteckning om räntenedsättning göres i jordeboken och anmälan därom sker hos kammarkollegium;

9:o) *att*, om den bestämda amorteringen icke varder i behörig tid erlagd, anbudet om inlösen skall hafva förfallit och den fastigheten åliggande indragna hospitalsräntan fortfarande utgå, med iakttagande af den nedsättning, som på grund af redan inbetald amortering må hafva vidtagits; samt

10:o) *att* de medel, som genom ifrågavarande aflösning inflyta, må, i likhet med köpeskillingarna för försålda mindre kronoegendomar, användas till inköp för kronans räkning af skogbärande eller till skogsbörd tjänlig mark.

Häri instämde statsrådets öfriga ledamöter.

Hvad statsrådet sålunda i underdånighet hemställt behagade Hans Maj:t Konungen i nåder gilla och bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bilaga litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet
Axel Alexanderson.
